

مدیریت شهری
(برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه پایدار
و مدیریت محیط زیست شهرها)

نگارش: دکتر محمد ابراهیم رمضانی
استادیار دانشگاه آزاد اسلامی تبریز

تبریز-۱۳۹۴

سرشناسه: رمضانی، محمد ابراهیم، ۱۳۴۸ -
 عنوان و نام پدیدآور: مدیریت شهری: برنامه ریزی استراتژیک توسعه پایدار و مدیریت محیط زیست شهرها/ تألیف محمد ابراهیم رمضانی:
 ویراستار پریسا هاشم پور.
 مشخصات نشر: تبریز: نشر آریا، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۲۱۷ص: جدول، نمودار.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۰۰۸-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه: ص: ۳۰۷
 موضوع: خدمات شهری -- ایران -- مدیریت
 موضوع: سیاست شهری -- ایران
 موضوع: توسعه پایدار -- ایران
 موضوع: مدیریت محیط زیست -- ایران
 شناسه افن: هاشم پور، پریسا، ۱۳۵۵ - ویراستار
 رده بندی کنگ: ۱۳۹۲ ر ۸ ۵۶/ ۵۶/ ۴۶۹۲/ HD
 رده بندی ریس: ۳۶۳/ ۶۰۹۵۵
 شماره کتابشناس ملی: ۳۶۳۰۶۰۹۵۵

نام کتاب: مدیریت شهری (برنامه ریزی استراتژیک توسعه پایدار و

مدیریت محیط زیست شهرها)

تألیف: محمد ابراهیم رمضانی

* ناشر: انتشارات آریا * بوبت تاب: ۱۳۹۴

* صحافی: انتشارات فروزش

* تیراژ: ۵۰۰ جلد

* تعداد صفحات و قطع کتاب: ۲۱۷ صفحه، وزیری

* ویراستار: پریسا هاشم پور (استادیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز)

* شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۰۰۸-۶۰۰-۹۷۸

* قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

کتابخانه مرکزی

فهرست مطالب

عنوان

۶	پیشگفتار
۸	مقدمه
۱۳	فصل اول: مدیریت شهری
۳۵	فصل دوم: مدیریت شهری ایران
۷۱	فصل سوم: شهر پایدار و سبز
۱۳۹	فصل چهارم: برنامه ریزی استراتژیک مدیریت شهری
۱۹۱	فصل پنجم: فرایند تدوین استراتژی مدیریت شهری
۲۰۷	منابع و مأخذ

پیشگفتار

از زمان خلقت انسان و شکل‌گیری نخستین حاکمان انسانی تا امروز، مهارت‌هایی در جهت ایجاد هماهنگی و هدایت به‌عنوان نوعی تفکر مدیریتی وجود داشته است. اندیشه‌های نوین مدیریتی در سطح کلان، مقارن با انقلاب صنعتی شکل گرفته و در آغاز قرن بیستم، در جهان بوب مدیریت علمی تجلی پیدا نموده است. با ارائه تئوری‌های کلاسیک، نئوکلاسیک و نگرش سیستم در رشد تکامل علوم مدیریت و پدید آمدن گرایش‌های مختلفی در مدیریت، سعی بر استفاده بهینه از منابع و امکانات موجود در دوره‌های زمانی مشخص از اثربخشی نسبی برخوردار گردیده است و از زمان پیدایش شهرها، مدیریت شهری نیز دستخوش تغییر و تحولات بوده است.

مدیریت شهری در ایران نه براساس هدف‌گرایی بلکه بر طبق مسأله‌گرایی تعریف شده است. در نیم قرن اخیر افزایش جمعیت شهرها، شکل‌گیری کلان‌شهرها و وجود چالش‌های مثل نبود سیستم مدیریت یکپارچه مدیریت شهری و عدم تعیین منابع درآمد پایدار در شهرها، مشکلات زیست‌محیطی، عملکرد ضعیف اجتماعی و اقتصادی در مقیاس کلان و عدم تطابق رشد جمعیت با دسترسی به زیرساخت‌های اساسی (مسکن و اشتغال به‌عنوان دو وظیفه اصلی مدیریت شهری)، و سایر معضلات در شهرها نمود عینی پیدا کرده است و این روند به واسطه نبود چهارچوب سازمانی توسعه پایدار در شهرها، فقدان

برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و درازمدت، عدم تناسب طرح‌های توسعه و در نهایت نبود شاخص‌های توسعه پایدار و استراتژی‌های توسعه در شهرهای کشور می‌باشد، که اگر اقدامی با هدف و برنامه برای مرتفع ساختن آن صورت نگیرد به بحرانی فراگیر تبدیل می‌شود.

در این ارتباط طرح تدوین استراتژی‌های مدیریت شهرداری تبریز را با هدف ایجاد سیستم برنامه‌ریزی استراتژیک، تعیین چشم‌انداز و استراتژی‌های برای رسیدن به توسعه پایدار، ایجاد شرایط زندگی مناسب و ایجاد رضایت‌مندی شهروندان، و پاسخگویی به نیازهای فوق‌الذکر و در نهایت تعیین مبنا، و پایه‌ای برای برنامه‌ریزی‌ها، فعالیت‌ها، کارکردها و اقدامات آتی شهرداری تبریز، براساس پیشنهاد و اجرای دکتر محمد ابراهیم زمانی و تأیید سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های وزارت کشور، به اجرا درآمده است. بدنبال آن بنا به پیشنهاد ازمان شهرداری‌ها خلاصه‌ای از آن به صورت کتابی که قابل استفاده برای سایر شهرداری‌های کشور باشد، به‌عنوان الگویی برای مدیریت شهری "برنامه ریزی استراتژیک توسعه پایدار شهری و مدیریت محله" توسط مجری طرح تدوین شده است. این کتاب برای استفاده شهرداری‌ها، شوراهای اسلامی شهرها، سازمان‌های مرتبط با امور شهری و دانشجویان و کارشناسان و متخصصین مرتبط با مسائل شهری مفید می‌باشد.

دکتر صادق نجفی

مقدمه

شهر مرکز فرصت و محیطی برای ارائه تواناییها بالقوه انسانی است. تمرکز روز افزون افراد در نواحی شهری و رشد سریع شهرنشینی ناشی از مهاجرت و همچنین افزایش طبیعی جمعیت شهر، مشکلاتی را در ارائه خدمات متناسب با میزان افزایش جمعیت شهری به وجود می‌آورد. فردی که خود به عنوان یکی از موانع اصلی اجرای وظایف و ارائه خدمات شهری کافی به شهروندان می‌داند، این امر توأم با عدم رغبت مردم برای مشارکت در فعالیت‌های عمران شهری که تا حد زیادی ریشه در شیوه نظام اداری متمرکز دارد، از عواملی هستند که توانایی مسئولان را در تامین نیازهای ساکنان شهری با مشکل مواجه می‌سازد. بنابراین، کارکرد مدیریت شهری کارآمد به عنوان یک نهاد مدیریتی فراگیر و درگیر با موضوع‌ها و پدیده‌های بسیار گسترده و متنوع شهر و شهرنشینی ضروری است تا نهایتاً دستیابی به توسعه انسانی پایدار در شهر میسر گردد.

شرایط کنونی مدیریت شهری متأثر و حاصل رویه‌های برنامه‌ریزی و توسعه برون‌زایی محسوب می‌شود که شرایط جهانی شدن و الزامات آن نقشی بی‌بدیل در شکل‌گیری آن داشته است. شهرها به دلیل عملکرد ضعیف اجتماعی - اقتصادی در مقیاس کلان به مشکلاتی دچار شده‌اند.

نظام مدیریت شهری در ایران در چند دهه گذشته مراحل مختلفی را طی کرده و بتدریج از مدیریت متمرکز دولتی به مدیریت مشارکتی تعامل گرا تمایل نشان داده است. به نظر می‌رسد هم اکنون اداره امور شهرهای ایران مبتنی بر نظام شورا - مدیر شهر به باز ساخت هوشمندانه نیاز دارد تا در پرتوی آن ضمن تعامل سازنده با مدیریت ملی در مقیاس محلی وظایف و مأموریت‌های خود را به نحو شایسته‌ای انجام دهد. ضعف ساختاری و قانونی در محیط تعاملی مدیریت شهری به ناپایداری‌های چندبعدی در ارائه خدمات بیهیته به شهروندان تبدیل شده است.

نظام مدیریت شهری با هدف اداره مطلوب امور شهر، سعی دارد روابط میان عناصر شهری را هماهنگ سازد. به دلیل گستردگی و میان رشته‌ای بودن سیستم مدیریت شهری به مثابه یک سیستم باز، عوامل مختلفی در آن دخالت دارد و بدون شناخت این سیستم نمی‌توان عناصر و روابط را در جهت اهداف آن تغییر شکل داد. پیراهن برنامه‌ریزی، شناخت عناصر سیستم و ایجاد روابط بین آن عناصر است، به نحوی که مجموعه عناصر در جهت اهداف سیستم عمل کنند. بر توجهی به اجزاء، همچنین عدم کشف روابط و میزان تاثیر هریک از عناصر در نظام تصمیم‌گیری هرگز به یک نظام تصمیم‌گیری منسجم، موثر و معطوف به اهداف مطلوب منجر نخواهد شد.

از آنجا که برنامه‌ریزی و مدیریت به‌طور شایسته یکدیگر مرتبط اند و لازم و ملزوم همدیگر محسوب می‌شوند. نگرش و روش استراتژیک از دهه ۶۰ به اد سو و به‌ویژه در دهه ۱۹۸۰ میلادی، وارد برنامه‌ریزی گردید و تحولی بزرگ در این زمینه پدید آورد. اساس این تحول به فرایند تصمیم‌گیری و انتخاب استراتژیک (به‌عنوان مغز برنامه‌ریزی و مدیریت) بازگردد. رویکرد استراتژیک در گستره روابط ناگستنی مدیریت و برنامه‌ریزی به‌عنوان عامل پیونددهنده و برهم کنش عمل می‌کند و در هدایت هر دو موثر است. بنابراین مفهوم استراتژیک به صورتی فرارشته‌ای، گسترده تر از خصائل درونی برنامه‌ریزی و مدیریت عمل می‌کند و آن دو را متحول می‌سازد و هدایت می‌کند. برنامه‌ریزی شهری بیش از «مطالعات جامع» به «جامع‌نگری» یعنی در نظر گرفتن کلیت و تمامیت شهر و ارتباطات آن نیاز دارد و به همین دلیل نمی‌توان تمام حیات آن را در چهارچوب یک «طرح جامع» شناسایی کرد.

یکی از مناسب‌ترین ابزارها و تکنیک‌های مدیریتی و برنامه‌ریزی، جهت مدیریت شهرها و کلان شهرها رویکرد «برنامه‌ریزی استراتژیک» یا «برنامه‌ریزی استراتژیک» می‌باشد که به دلیل توانمندی‌ها و ویژگی‌های منحصر به فرد، در ایجاد یک فرآیند ساده و مدون برنامه‌ریزی، برای

استفاده در ارگان‌ها و سازمان‌های درگیر با ساماندهی و کنترل کلان‌شهرها، ابزار مناسب برای ارزیابی می‌باشد.

برنامه‌ریزی استراتژیک با استفاده از جدیدترین تحقیقات، تجربیات و تجزیه و تحلیل‌های موردی و محیطی توانسته است زمینه را برای تقویت بینش، دانش و مهارت‌های مناسب برای رویارویی با دنیای امروز کلان‌شهرها که با شتابی متفاوت از گذشته در حال تغییر است، فراهم آورد. این برنامه‌ریزی شیوه‌ای است نظام یافته جهت اتخاذ تصمیمات و اجرای فعالیت‌ها در خصوص شکل‌دهی و رهنمود یک سیستم، کارکرد و علل آن است که می‌تواند یک شهر، منطقه و یک وظیفه مثل حمل و نقل و آموزش باشد.

تحولات سالانہ اخیر در نگرش عمومی به مفهوم شهرداری و وظایف آن در جامعه، موجب ایجاد چشم‌اندازی نسبت به نقش و جایگاه شهرداری در روند تحولات شهری شده است. خاستگاه نظری در این رویکرد، در چهارچوب تفکر برنامه‌ریزی استراتژیک عینیت می‌یابد. این دیدگاه به معنای فرایند سمینر دست‌یابی سازمان به فواید ناشی از بکارگیری استراتژی‌های مناسب است. برنامه‌ریزی استراتژیک، در این چهارچوب، دوراندیشی سازمان‌یافته‌ای است که مراحل مختلفی را نظیر هدف‌گذاری و تشکیل محدوده‌های کمی و کیفی آن، تعیین خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها و برنامه‌ریزی تاکتیکی دنبال می‌کند. برنامه‌ریزی استراتژیک شهری، به کارگیری چهارچوب مفهومی و روش‌شناسی منبعت از رویکرد استراتژیک در حوزه برنامه‌ریزی فضایی توسعه شهری است، تا بتواند بر پایه اصول علمی برنامه‌ریزی هدایت و کنترل شهر را به عهده داشته باشد. در این رویکرد هدایت تغییرات، تدوین برنامه‌ها، طرح‌های محدود برای آنها در طول زمان و منطبق با سیاست‌گذاری‌های انجام شده صورت می‌گیرد. با این برنامه‌ریزی و با تاکید و توجه به توسعه پایدار و مدیریت محیط زیست، مدیریت شهری می‌تواند به بهترین شکل کارکرد داشته باشد.

با توجه به مطالب فوق ضرورت‌های زیر در تدوین چنین کتابی خودنمایی می‌کند:

- نیاز به ارائه استراتژی‌های مدیریت شهری جهت کارآمد نمودن عملکردها و فعالیت‌ها
- لزوم توجه به تمام فاکتورها، پارامترها و عوامل تاثیرگذار در امر برنامه‌ریزی و مدیریت

- جلوگیری از اجرای پروژه‌های ناکارآمد و تقلیل هزینه‌های مضاعف
- تصویب و تخصیص بهینه بودجه
- کاربردی نمودن قوانین، آیین‌نامه‌ها و ضوابط مرتبط با مدیریت شهری
- مناسب نمودن شرایط زیست شهرها و کم کردن اثرات زیان بار آلودگی‌ها و مشکلات

زیست محیطی

- حرکت سبز توسعه پایدار در شهرها

www.ketab.ir